

Elva Filatelists

Elva Filatelistside Seltsi infoleht

1994. AASTA

JUULIKUU

Nr. 4 (14)

TERVITUS PÄRNU KOKKUTULEKUST OSAVÖTJATELE

FILATEELIANÄITUS "ELVA'94"

Gunnar Kirs

23.-26. juunil 1994.a. korraldati järjekordsed "Elva päevad", mille raames toimus palju mitmesuguseid kultuuri-üritusi nagu kontserte, elanike konverents, tuletõrje ja kaitseliidu rivistamine ning ülevaatus ning laat keset linna. 24. juunil jõudis Tartus süüdatud laulupeotuli Elva. Tule vastuvõtmiseks korraldati simman Elva lauluväljakul.

Nende sündmuste raames ja nende kajastamiseks andis Elva Filatelistside Selts välja päevakohase ümbriku Elva laululava kujutisega. Kunstnikutöö tegi Arno Liplap.

23. juunil 1994.a. avati Elva Muuseumis ka meie järjekordne filateelianäitus "Elva'94". Kohal oli ka Elva Sidejaoskond, kirjadel kasutati Tartu Postkontori nõusolekul valmistatud kõrvaltempli. Filateelianäitus oli pühendatud Eesti Posti poolt erinevatel perioodidel väljaantud postmarkidele ja tervikasjatele. Eksponeeritud olid Heino Villemi kogud "Eesti postmark 1918-1940.a." ja "Eesti postmark 1990.a. tänapäevani." Vanade Eesti postmarkide kogus olid eksponeeritud kõik tolle perioodi Eesti põhimargid välja arvatud "valge tuvi" ja lõigatud "hall sepp". Kaasaegsed margid olid eksponeeritud kõrvuti esmasümbrikega (FDC-dega). Järgnes Gunnar Kirs kogu tervikasjadest "Eesti üleminekuperioodi postitempleid" 5 tendil.

Vahelduseks eksponeeriti ka Raivo Muraku värvirikas kogu marke ja tervikasju "Auto postmargil". Veel eksponeeris Gunnar Kirs kogu "Elva Filatelistside Seltsi tooteld". See algas 1967.a. Elva II Postmarginäituse jäädvustamiseks väljalastud suveniirümbrikuga, jätkus kõigi näituste puhul väljalastud ümbrike ja suveniirtemplitega, kosmose teemaliste ümbrikega, postkaartide, Lastekaitse aasta, EFS 30. aastapäeva, Elva postiteenistuse 85 aastapäeva ümbrike ja kõrvaltemplitega, meeneviitadega ja 1990.a. ületrükitud postmark koos selle margiga posti läbinud tervikasjadega.

Külastajate, eriti vahepeal väljaspool Elvat elanute, eriliseks huviobjektiks oli Raivo Muraku ekspositsioon Elva vaadetega postkaartidest. Selle juures meenutati kohti, kus kunagi elatud, käidud või viibitud. Kõige kaugemaks külastajaks oli vabariigiaegse Elva kirikuõpetaja U.S.A.-s elav poeg Arno Bender.

"Elva päevade" raames toimus 26. juunil k.a. Elva linnaosa "Peedu päev". Selle tähistamiseks trükiti 100-le Elva laululava pildiga ümbrikule tekst "PEEDU PÄEV 26. Juunil 1994.a." ja varustati Peedu korraldusseltsi templiga kõrvaltemplina ning anti korraldamisest osavõtjatele ja külalistele ning müüdi soovijatele. Kõik planeeritud üritused läksid hästi korda.

PEET AREN - 105

ELMAR OJASTE

PEET AREN sündis 29. juunil 1889.a. Viljandimaal Võisiku vallas. Oma kunstilise hariduse sai Peterburi Kunstide Edendamise Seltsi koolis (1908-1913) tuntud kunstnike Roerichi, Billini, Bobrovsky j.t. juures.

Õppis aastail 1913-1915 veel Münchenis, Viinis ja Stockholmis.

Oli õpetajaks Riigi Kunstiõpetuskoolis ja Tartu kunstikoolis "Pallas". Hiljem töötas Tallinnas vabakunstnikuna.

Kui Eesti riik algaastail vajas oma rahatahti ja postmarke ning kuulutas välja vastava võistluse, anti postmarkide osas välja kaks auhinda: I Kr. Rauale ja II Peet Arenile.

Kr. Raua kavandit ei kasutatud kunagi, kuid P.Aren oli ilmselt võistluse nõude: "Kawatsetakse väljaanda postmarke mitmes hinnas ühise joonistuse järele, kusjuures väärtust määraks värw ja kujutusega ühtekomponeeritud hinnamärk" (R.T. nr.7 - 1918), lahendanud eeskujulikult, sest juba 15. mail 1919 ilmus esimene 5-pennine mark tema nn. "Numbri-sarjast".

Kas Viikingilaeva-sari on sama võistluse tulemus või otsene tellimine postivalitsuse poolt, ei ole teada. Esimene mark sellest sarjast, 1-margane valgel paberil, ilmus juba pingelisel sõjasuvel 28. juulil 1919.a.

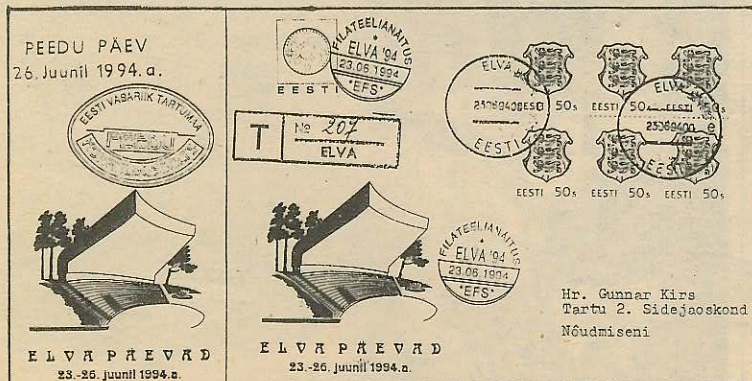
II Maailmasõja ajal siirdus Peet Aren Saksamaale ja sealt hiljem U.S.A.-sse.

Ka paguluses on Peet Aren loonud ühe margi - EFS NY poolt 1958.a. välja antud "Eesti postmargi 40.a. juubelimargi, mis kujutab Kalevipoega võitluses ida sortsidega. Ka sel margil on näha viikingilaeva siluett.

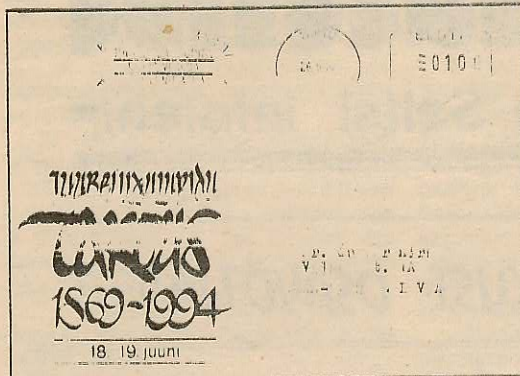
See mark esineb ka kaherealise ületrükiga "EESTI LIPP / 1884-1959" Eesti lipu 75.a. juubeli tähistamiseks.

Peet Aren - Eesti viikingilaevamargi looja, üks esimesi Eesti postmargikunstnikke, suri New Yorgis 26. jaanuaril 1970.a.

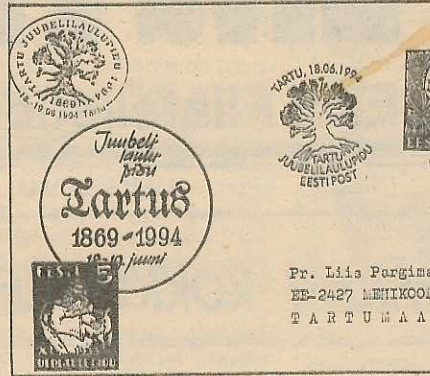
Tänavu oleks ta saanud 105 aastaseks.

125 AASTAT ESIMISEST EESTI ÜLDLAULUPEOST TARTUS

23. maist kuni 17. juunini 1994.a. kasutati Tartu Postkontoris laulupeo reklaamtemplit frankeerimismasinal "Pitney Bowes" nr. 240032.

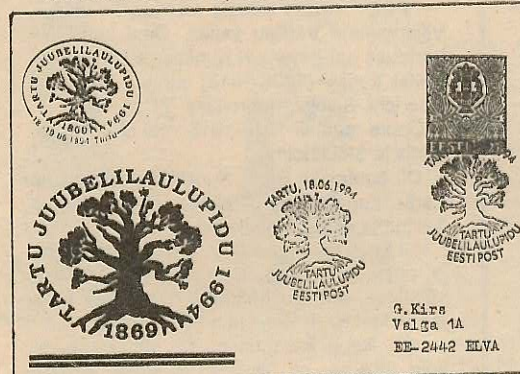

Tartu juubellaulupeole pühendatud kirja-ümbrik. Kujundas ja realiseeris Ülo Lau. Vanemuisega margipilt esineb punast, rohelist ja sinist värvi.

1869. a. suvisel pool Tartus laulis 789 ja pile puhus 56 meest. 1994. a. oli esinejaid üle 15 000.

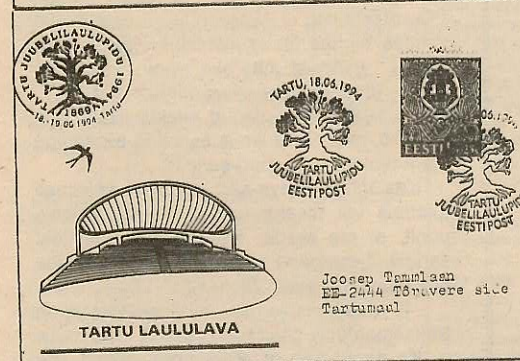
Ülo Lau kujundatud Tartu uue laululava pildiga meenevilt.

G. Kirs
Valga 1A
EE-2442 ELVA

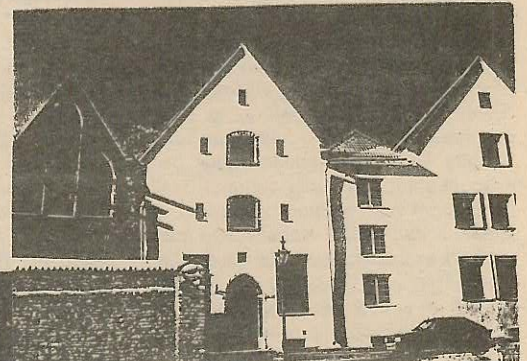
Hr. Gunnar Kruuspan
Valga mnt. 1A
EE-2442 ELVA

Joosep Tammeaan
EE-2444 Rõnvere side
Tartumaa

Tundmatuks jääda soovinud Tartu autori kujundatud ja realiseeritud Tartu juubellaulupeole pühendatud kirjaümbrikud.

Tartu Postkontori poolt lasti müüki 10-st postkaardist koosnev komplekt Tallinna vaadetega.

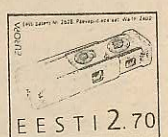
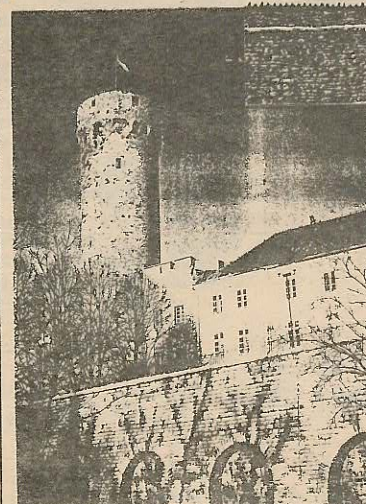

18. juunil 1994.a. tähistati TARTUS EESTI ESIMISE ÜLDLAULUPEO 125. AASTAPÄEVA. Tahaks rõhutada asjaolu, et see esimene Eesti üldlaulupeo peeti just Tartus.

Selle sündmuse tähistamiseks oli Eesti Posti poolt valmistatud Tartule eritempel. Ka Tartu Postkontor valmistas omapoolse eritempli, kuid sellega markide kustutamise luba ei antud ja seda kasutati kõrvaltemplina.

Tartu Postkontor valmistas ka kaks päevakohast kirjaümbrikut. Esimesel oli kujutatud juubellaulupeo sümbol - tammepuu (Tartu ümbrik oli musta trükiga - Tallinnas valmistatud ümbrik roheline). Kujundas kunstnik Esti Kiitus (TaK-31) ja teisel oli Tartu uus laululava (TaK-32).

Tembeldamine toimus Tartu 2. sidejaoskonnas, kus oli kõik hästi korraldatud ja hoolimata väikesest ruumist - ka hästi õnnestunud.

EUROOPA CERT
Margid kujundas J. Saar.
1.kr. margil on Eesti
patent nr. 1 - A. Mäki-
veri konstrueeritud ves-
kikivi. 2.70 kr. margil
EP nr. 2628 esimene ni-
nikaamera maailmas, mil-
lest on alguse saanud
kõik tänapäeva nika-
merad. Konstr. Walter
Zepp.

POSTMARGID JA WWF

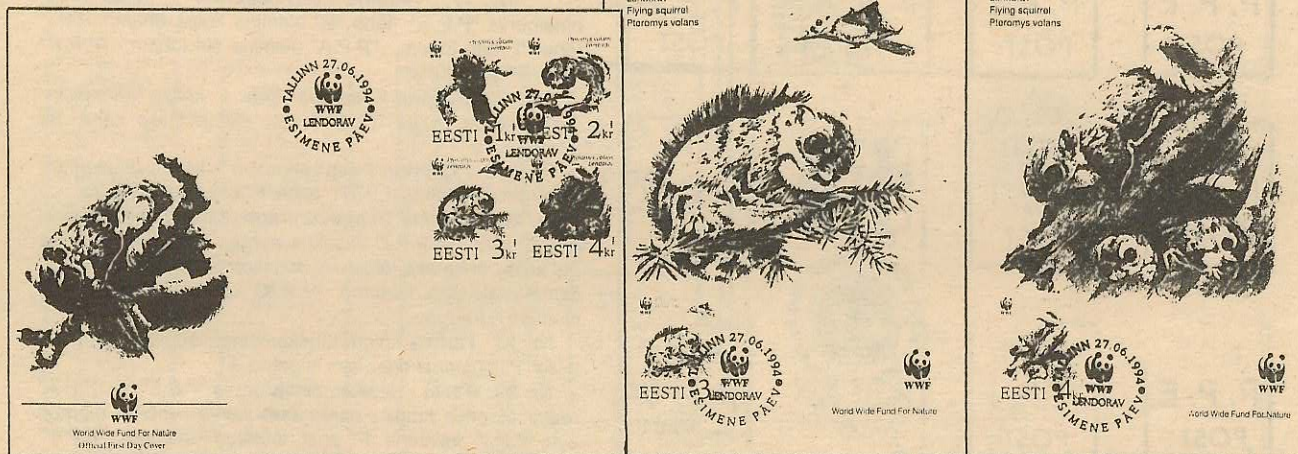
Panda sümboliga WWF (Ülemaailmne Looduse Fond) on maailma suurim vabatahtlik looduskaitse organisatsioon. WWF-il on ligi neli miljonit toetajat maailma eri paikades üle 28 liikmesorganisatsiooni, mis asuvad kõigis maailmajagudes.

WWF asutati 1961.a. ja tema peakorter asub Sveitsis. Aga mis on Ülemaailmsel Looduse Fondil tegemist postmarkidega?

WWF-i looduskaitsealane tegevus nõuab pidevalt rahalisi vahendeid ja üheks selle hankimise viisiks on 1983.a. alustatud postmargikampaania. Maailma postiasutused lasevad välja loodusteemalisi postmarke, mis on varustatud WWF märgiga. Margid on väljalasknud riikides müügil tavalises korras. Marke müüakse komplektidena. Tellija saab lisaks markidele ka esmas-ümbrikud (FDC-d) ja maxiumkaardid ning ümbri- sed markide säilitamiseks koos informatsiooni- lehaga, milles on kirjeldused markidel olevate ohusolevate liikide olukorrast.

Nii kollektsiooni kasvades kasvab ka kollektsio- näride looduskaitsealane teatm materjal.

Soome keelest Helmo Villem

LENDORAVA kujutisega postmargid

tulid müüki 27. JUUNIL 1994.a.

Nr. 068 Nom. 1 kr. Tiraaz 1 500 000

Nr. 067 Nom. 2 kr. Tiraaz 1 000 000

Nr. 069 Nom. 3 kr. Tiraaz 700 000

Nr. 070 Nom. 4 kr. Tiraaz 700 000

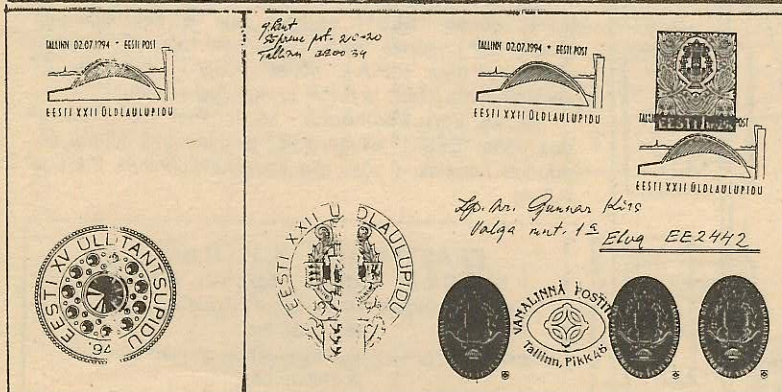
Perforatsioon 14 x 14 Margid kujun- das kunstnik Sandor Stern.

Margid trükkis AS VABA MAA

Müüki tuli ka esimese päeva ümbrik

ja maksimumkaardid nr. 4,5,6,7.

ÕNNITLEME
UDO VALDNERI
JUUBELI PUHUL

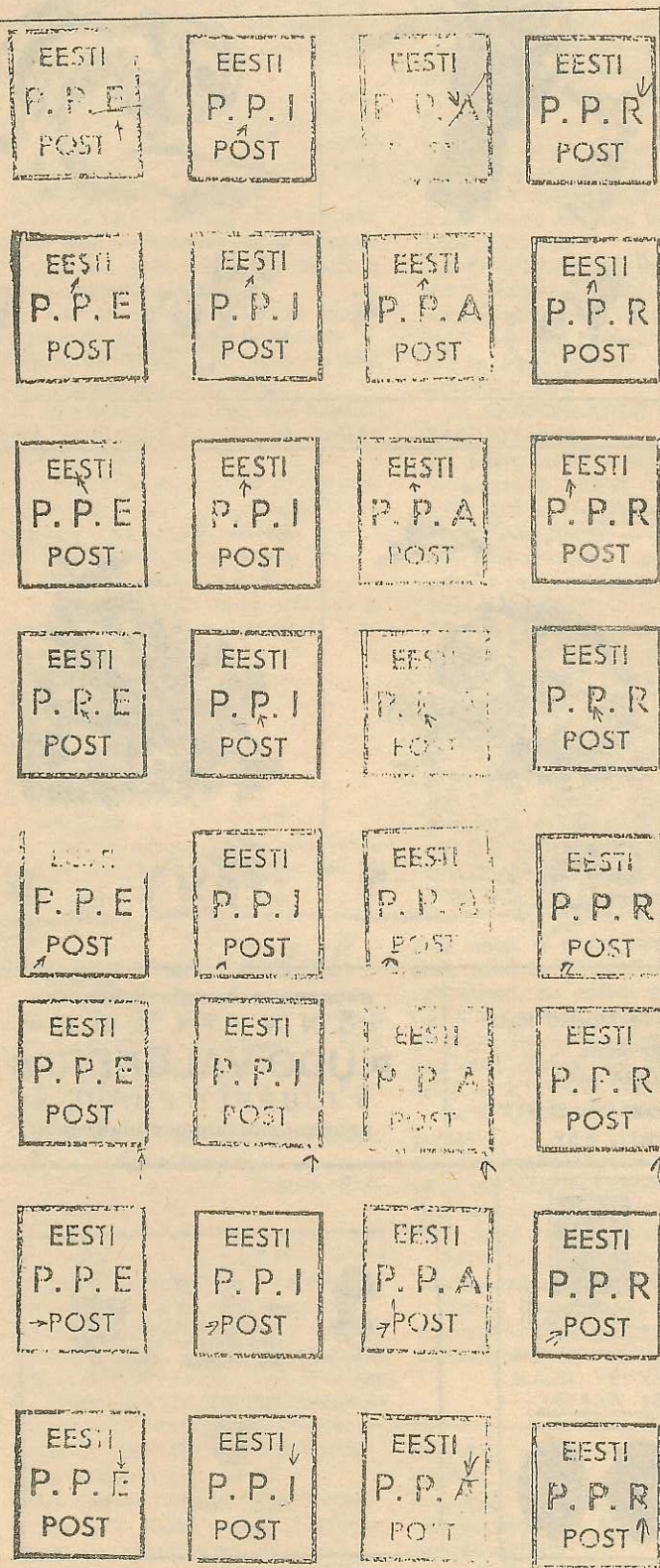

EESTI POSTI POOLT EESTI ÜDLAULU- JA TANTSUPEO PUHUL VÄLJALASTUD KIRJAÜMBRIKUD JA ERITEMPEL.

LAULUPEO MARGIPLOKI KOHTA LUGEKE LK. 8.

RE "EESTI POSTMARGI" AMETLIKUD KUMMIST FRANKEERIMISTEMPLID KASUTUSKOHTADE VIISI

- Algas lehes nr. 3(13)

Nr. 10. Pärnu - tähe kombinatsioonis P.P.E täht "E" alumine kriips õhem, P.P.I teise "P" tulp lühem, P.P.A "A" vasak post õhem, P.P.R "R" kaar õhem.

Nr. 11. Pärnu - kõigis tähe kombinatsioonides sõna "EESTI" tähe "S" alumine kaar lühemaks lõigatud.

Nr. 12. Põlva - Tähe kombinatsioonis P.P.I sõnas "EESTI" teise "E" keskmine kriips lühem, samuti tähe kombinatsioonis "P.P.I", tähe kombinatsioonis P.P.A teise "E" alumine kriips õhem ja P.P.R-is esimese "E" sõnas "EESTI" alumine kriips õhem.

Nr. 13. Rapla - kõigis tähe kombinatsioonides "P.P..." teise "P" kaare alumine ots tähetulbast lahti lõigatud.

Nr. 14. Saaremaa - kõigis tähe kombinatsioonides sõna "POST" tähe "P" tulp alt lühemaks lõigatud.

Nr. 15. Sillamäe - kõigis tähe kombinatsioonides templi raami alumisse paremasse nurka lõigatud sälk (alumisse ranti).

Nr. 16. Tallinna Peapostkontor - kõigis tähe kombinatsioonides sõna "POST" tähe "P" post õhemaks lõigatud.

Nr. 17. Tallinna Peapostkontor - tähe kombinatsioonis "P.P.E" tähe "E" ülemine kriips õhem, "P.P.I" tähe "I" tulp lühem, "P.P.A" ülemine ots lühem, "P.P.R" tähe "R" saba lühem.

Nr. 18. Tallinna Peapostkontor - kõigis tähe kombinatsioonides sõnas "POST" tähe "S" alumise saba ots lühem.

Nr. 19. Tallinna Peapostkontor - kõigis tähe kombinatsioonides sõnas "EESTI" teise "E" kriipsud lühemad.

Nr. 20. Tallinna Peapostkontor - tähe kombinatsioonides "P.P.E" ja "P.P.I" vasakus nurgas üst kriipsu alumine ots kaldu õhemaks lõigatud, tähe kombinatsioonis "P.P.A" sama nurk lahti lõigatud, "P.P.R" sama tehtud parema alumise nurgaga.

Nr. 21. Tartu - kõigis tähe kombinatsioonides "P.P..." teise "P" püstpost õhemaks lõigatud.

Nr. 22. Tartu - tähe kombinatsioonis "P.P.E" ja "P.P.A" raami ülemise kriipsu paremasse nurka (otsa) lõigatud ava, "P.P.I" esimene "P" post lõigatud lühemaks, "P.P.R" raami ülemise kriipsu vasakusse nurka lõigatud ava. (Nende templite kasutamist ei ole seni tuvastatud - kui kellelgi on nende templitega frankeeritud materjale, siis palume teatada "Elva Filatelisti" toimetusse).

Nr. 23. Valga Postkontor - tähe kombinatsioonis "P.P.E" tähe "E" keskmine kriips lühem, "P.P.I" tähe "I" posti alumine ots lühem, "P.P.A" tähe "A" alumised otsad lühemad ja "P.P.R" tähe "R" saba lühem.

Nr. 24. Viljandi postkontor - tähe kombinatsioonis P.P.E sõnas "EESTI" esimese tähe "E" keskmine triip lühem, P.P.I sõnas "EESTI" esimesel tähel "E" puudub keskmine triip, P.P.A sõnas "EESTI" esimese "E" keskmine triip lühem ja P.P.R-is vigastusi ei leidu.

Nr. 25. Võru Postkontor - kõigis tähe kombinatsioonides sõna "EESTI" esimese "E" alumine triip lühem või puudub hoopiski (võib olla kombinatsioonides P.P.I ja P.P.A).

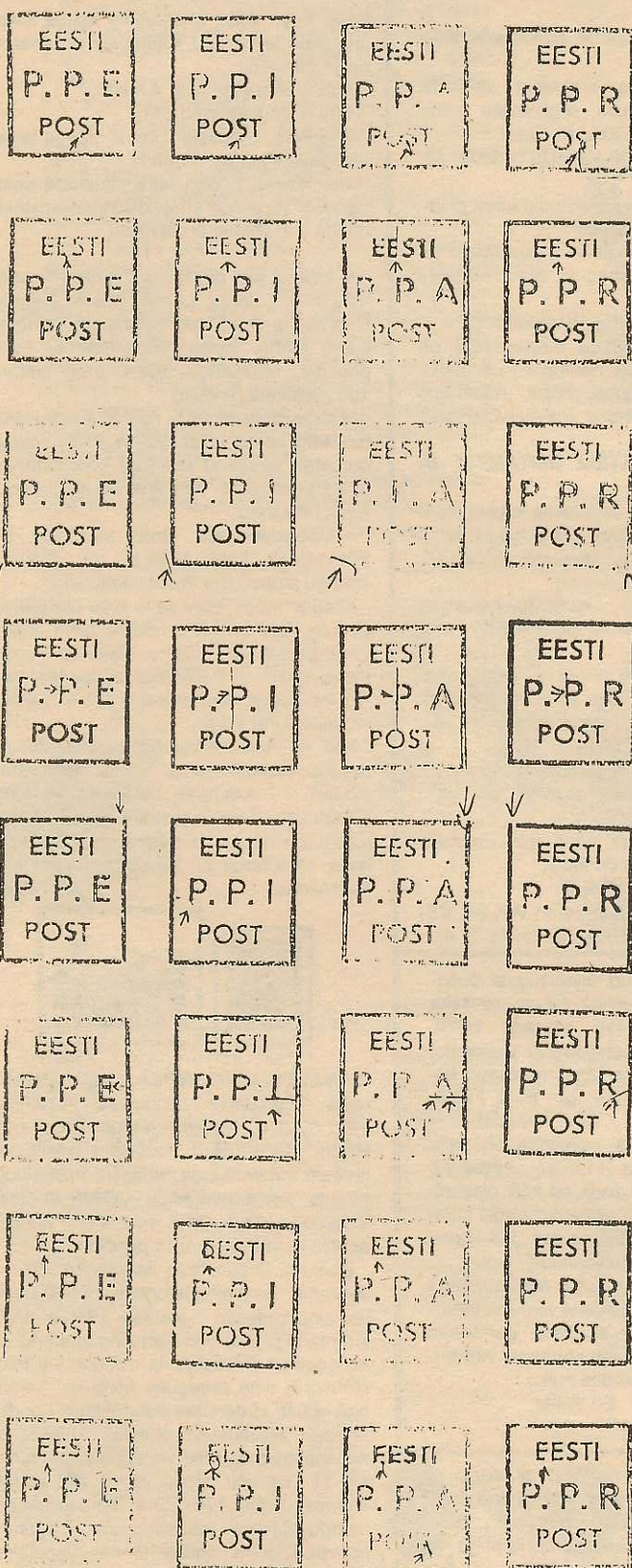
ERAETTEVÕTE K.KIRS

PAIDES, PÄRNU 58A, TEL. 4 31 81

- ☐ soojusenergeetikaseadmete projekteerimine, paigaldamine
- ☐ keskkütte-, ja soojaveesüsteemide projekteerimine ja ehitamine
- ☐ kompleksed veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemid

Filatelistid - kirjutage meile ka oma tödest

RE "EESTI POSTMARGI" AMETLIKUD KUMMIST FRANKEERIMISTEMPLID KASUTUSKOHTADE VIISI

Tellige "Elva Filatelist" otse toimetusest

EESTI POSTI ERITEMPLITEGA KIRJAÜMBRIKKE

FILATEELIANÄITUSE "POSTIPOISI PAUNAST" REGLAMENT

1. KORRALDAJA, AEG JA KOHT

1.1. Filateelianäitus "Postipoisi paunast" on Tallinna Filatelistide Seltsi poolt korraldatav näitus, millega ühtlasi tähistatakse Filatelistide Päeva.

1.2. Näituse korraldamisel arvestatakse kaasa Eesti Filatelistide Liit ja RE Eesti Post

1.3. Näitus toimub 25.-27. novembril 1994.a. Tallinnas Tallinna realkooli aulad

2. OSAVÖTU TINGIMUSED

2.1. Näitusest võivad osa võtta kõik mingisse filateeliaorganisatsiooni kuuluvad liikmed, kes esitavad selleks avalduse kuni 1. septembrini 1994.a.

2.2. Näituse orgkomitee vaatab saabu-nud avaldused läbi ja teatab hiljemalt 15. septembriks 1994.a. eksponentidele tema kogu vastuvõtmisest näitusele.

2.3. Näitusele võib esitada kõiki filatelistlikke kollektsioone vastavalt näituse klassidele (punkt 3.).

2.4. Orgkomitee jätab endale õiguse eksponaat tagasi lükata, kui viimane näitusele ei sobi või piirab ekspositsiooni ruumi.

2.5. Näituse kategooria on vabariiklik.

3. NÄITUSE KLASSID.

Näitusel on kaks klassi: konkursi- ja vabaklass. Neist esimesel on järgmised alaliigid;

3.1. Traditsiooniline filateelia.

3.2. Postiajalugu.

3.3. Temaatiline filateelia.

3.4. Tervikasjad.

3.5. Aerofilateelia.

3.6. Noortefilateelia.

4. NÄITUSE STENDID.

4.1. Näituse eksponeerimisstendi mõõt-med on 98x98 cm. Stend mahutab 12 lehte mõõdus 24 x 29 cm.

4.2. Ühele eksponaadile eraldatakse kokku 5 stendi.

4.3. Eksponaadile eraldatud stendide arvu teatab näituse orgkomitee koos teatega näitusele vastuvõtmisest.

5. EKSPONENDI KOHUSTUSED JA ÕIGUSED.

5.1. Eksponent on kohustatud kinni pida-ma FIP-i üldeeskirjadest.

5.2. Igal eksponendil on õigus saada ta-suta näituse kataloog ja zürri hindeleht koos pääsmega.

6. EKSPONAATIDE HINDAMINE.

6.1. Näituse kogude hindamiseks on konkursiklassis ette nähtud viis astet: kuld-, kullatud hõbe, hõbe, hõbetatud pronks ja pronksmedal. Iga osavõtja saab osavõtjadiplomi.

7. EKSPONAATIDE ESITAMINE JA TAGASTAMINE.

7.1. Eksponaadid esitatakse orgkomitee-le aadressil Tallinn, Toompuiestee 7 (TFS büroo, keldrikorrusel) kuni 15. novembrini 1994.a.

7.2. Eksponaatide mahavõtmine algab vahetult peale näituse lõppemist 27. nov. 1994.a. kell 17.00.

7.3. Kui eksponent ei ole isiklikult maha-võtmise juures, siis saab eksponaadi kätte TFS büroost Toompuiestee 7.

8. NÄITUSE ZÜRII.

8.1. Näituse zürri kinnitab orgkomitee.

8.2. Zürri tegevuse aluseks on FIP-i juhend.

8.3. Zürri lõpetab töö enne näituse avamist ja ta otsus on lõplik.

9. ORGKOMITEE

9.1. Orgkomitee aadress on P/K 84, EE-0090 TALLINN, EESTI, telefon 45 37 41.

Lugeja kirjutab

Tartu perforibade küsimus on tekitanud väga killustava probleemi Eesti filatelistide peres - kahju. Siinjuures soovin avaldada oma arvamuse - kui Eesti markide ekspert.

Et asjast õiget ülevaadet saada, peame analüüsima väljaandeid nagu:

Eesti Post, Rakvere, Otepää, Elva, Mõisaküla, Pärnu II.

"Eesti Post" ületrukiga marke müüdi Tallinna Postkontoris ainult 7 sorti - teised kõik jagati sõprade vahel. "Rakvere" oli peamiselt sõprade vaheline väljaanne. Otepää mark 20+20, lõigatud, oli kindlasti meelega tehtud erand ja peamiselt jaotatud sõprade vahel. Elva ületrukke võis igaüks oma kirjadele lüüa. Mõisaküla

2.40 margil ei olnud mingisugust postialast vajadust, oli ainult rahategemiseks valmistatud ja jaotati sõprade vahel. Pärnu II-el polnud mingisugust vajadust - oli ainult Pärnu I-se ebaõnnestunud kopeerimine (Sellest loe ka "Elva Filatelistist" nr. 2(12) lk. 6 - Toim. märkus).

Tartu perforibade väljaanne oli palju puhtam k o h a l i k väljaanne (Lokalausgabe) kui seda on kõik ülalmainitud, mis autentselt esinevad kõigis maailma suuremates kataloogides kui "Bona fide" - kohapealsed väljaanded.

Minu teada oli Tartu perforibadega postisaadetisi igal inimesel võimalik teha.

Sellest järeldan, et Tartu perforibad kuuluvad kindlasti Eesti kohapeal väljaantud postimaksevahendite hulka.

U.S.A.-st Eo Vaher

TARTUS UUED TELEFONINUMBRID

Tartu kaugvalimiskood on 27

Välisriikidest Tartusse helistamiseks valida 372 (Eesti kood) 7 (Tartu kood) ning abonendi number.

Senistele viiekohalistele numbritele, mis algasid 1,2,3,4,7 ja 9-ga, lisandus algusnumber 4.

Seni 6-ga algavad numbrid muutusid täielikult. Seni 5-ga algavad numbrid ei muutunud. Muutusid Tähtvere ja Veeriku linnaosas asuvad 3 ja 4-ga algavad numbrid.

Abonendid, kelle numbrid algasid 2 ja 6-ga, lülitati ümber digitaaljaama.

Helmut Mustjõgi

EESTI LINNUSED

Eesti Posti poolt on käibele lastud Eesti linnuseid ja kirikuid kujutavaid postmarke neljal perioodil:

1936.a. Pirita klooster 4 marki,

1993.a. Jõulumargid 2 tk.,

1993-94.a. linnuseid 5 marki, seega täna-se päevani kokku 16 marki.

Käesolevaga püüan teile jutustada veidi nendest vanadest arhitektuurimälestistest, nende minevikust ja olevikust.

13. sajandi alul oli Eestis 8 suurt (Revala, Viru, Harju, Järva, Lääne, Saare, Sakala, Ugandi) ja 6 väikest (Alempois, Nurmekund, Möhu, Vaiga, Jogentagana, Soopoolitse) maakonda. Rajatud oli umbes 100 maalinna (linnust).

Mõõgavendade Ordu rünnak Eesti vallutamiseks kestis 1208-1227.a., mille käigus purustati peaaegu täielikult kõik kindlustatud maalinnad. Seejärel asuti ehitama kivist linnuseid.

Mõõgavendade Ordu alluvuses oli Põhja-Eesti kuni 1238.a. mil Stensbi lepingu alusel läks Taani võimu alla.

1346.a. müüs Taani selle maa-ala Saksa Ordule, kes 1347.a. müüs selle edasi Liivimaa Ordule. 1561.a. vallutas Rootsi Põhja-Eesti. Põhjasõja lõppedes sai Uusikaupungi rahu alusel (1721.a.) uueks valdajaks Venemaa.

Kõik vallutajad ehitasid ja tugevdasid linnuseid pidevalt oma võimu kindlustamiseks. 16. sajandiks oli Eestis ehitatud 50 linnust, 2 linnuskloostrit, üle 20 kindlustatud kiriku ja 6 ringmüüri kaitstud linna. Püstitatud oli ka kolm piiskoplikku toomkirikut.

TALLINNA TOOMPEA ORDULINNUS rajati Toompeale nelinurkse kastellina 1227-1229.a. Mõõgavendade Ordu ajal. Hiljem (1238-1300) poolitasid taanlased linnuse vahemüüri, ehitasid asehalduri hoone, sisevärava seda kaitsva torniga. Väljapoole laiendasid taanlased linnust endise eestlaste linnuse piirideni.

Liivimaa Ordu ehitas linnuse 14. saj. III veerandil konvendihooneks. Eeslinnuse lõunanurkadesse püstitati 1370.a. Pikk Hermann ja Stür den Kerl ning loodenurka konsooltorn Pilsticker. U. 1500.a. sai Pikk Hermann oma praeguse kõrguse. Samal ajal ehitati kirdenurka suurtükitoru Landskrone. Rootslased ehitasid 1583-90.a. riigisaalihoone, mille venelased lammutasid 18. sajandil. Vene võimu ajal ehitati linnuse idatiib 1767-73.a. ümber kubernanguvalitsuse haldusooneks. Lagunev konvendihoone ehitati ümber vanglaks, mis põletati 1917.a.

Selle asemele ehitati 1920-22.a. Riigikogu hoone.

Järgneb

SAURUSED VALLUTAVAD MAAILMA

Saurused postmarkidel

Algus "Elva Filatelistis" Nr. 3(13)

Tüüpiline madalal elutsenud dinosaurust ümbritsev keskkond on sarnane Mehhiko lahe äärses keskkonnaga - tihe mets, laiad sood, palju lahtesid ja jõgesid. Piirkondade kliima, kus on leitud dinosauruste jäänuseid oli troopiline või subtroopiline, vähesed sõltuvusega aastaajast.

Tänapäeva geograafiast lähtudes on dinosauruste kivistisi leitud külluses kõikidel mandritel välja arvatud Antarktika. See aga ei anna alust oletada, et dinosaurused elasid Arktika lähedal. Põhjus on selles, et kontinendid on aja jooksul oluliselt oma asendit muutnud.

ERINEVAD SUURUSELT, ERINEVAD KUJULT.

"Kui ma 1964. aastal avastasin Deinonychuse," kirjutab John H. Ostrom, "avaldasid paljud inimesed oma imetust; - Kas kõik eelajaloolised loomad ei olegi veel leitud?" Kaugel sellest. Alates 1964.a. kuni artikli kirjutamiseni (artikkel avaldati 198. a.) on avastatud veel umbes 12 erinevat dinosauruse liiki.

Ei näi lõppu tulevat efektsetel avastustel. 1965.a. Poola-Mongoolia ekspeditsioon avastas Gobi kõrbes gigantse lihasööja luu fragmente. Selle looma käed olid peaaegu 8 jalga pikad. Loomale pandi nimeks **DEINOCHEIRUS** ehk "kohutav käsi". Hiiglaslikud käed olid mõeldud väga suurte vastaste haaramiseks ja rebimiseks. Meil ei ole tema täielikku skeletti, kuid teatud kaalutlustel võib teda pidada umbes sama suureks kui oli **TYRANNOSAURUS**, kes oli 18 jalga kõrge, 50 jalga pikk ja kaalus 6 tonni.

Jim Jensen'i otsingute tulemusena on Dry Mesa kaevandustest päevavalgele toodud kivistised, mis võib-olla kuuluvad kõige suuremale seni teadaolevale dinosaurusele. Seni on välja kaevatud ainult osa luid, aga juba needki on umbes 20% suuremad kõigist senileitud luudest. Luud kuuluvad hiiglaslikule tai-metoidulisele loomale, kes võis olla 50 jalga kõrge ja kaaluda umbes 100 tonni. Dry Mesa's töötav meeskond hakkas kiiresti oma leidu kutsuma **SUPERSAURUSEKS**, kuna see on nii palju suurem kõigist seni avastatud dinosaurustest.

Kuidas suutis Supersaurus ennast elus hoida? Tema kaal võrdub umbes 15 elevandi kaaluga, kujuures elevanti tarbib 300-600 naela toitu iga päev ja kulutab söömisele 18 tundi päevas.

Kas me tõesti peame uskuma, et Supersaurus söi 15-ne elevandi toiduportsioni päevas? See paistab olevat täiesti võimatu.

SOOJAVERELISUSE TEOORIA PÖRKUB TAKISTUSELE

Supersauruse ja elevandi võrdlus viib meid dinosauruste soojaverelisuse ümber käiva poleemika keskpunkti.

Kui Supersaurus oli soojavereline ja suhteliselt aktiivne, siis pidi ta tarbima tohutu koguse toitu iga päev. See ongi dinosauruste soojaverelisuse teooria komistuskoh. Soojaverelised linnud ja imetajad suudavad hoida oma kehatemperatuuri isegi siis, kui keskkonna temperatuur erineb keha temperatuurist. Temperatuuri regulatsioon toimub sisemisel soojuse eraldumisel või higistamisel ja hingamisel. Sellist sisemist temperatuuri regulatsiooni nimetatakse endotermiliseks.

Endotermilised loomad, nagu elevandid, omavad kiiret ainevahetust - võrreldes tänapäeva roomajatega. Samas nõuab selline soojuse tekitamine palju toitu - elevanti tarbib kuu jooksul oma kehakaalu jagu toitu.

Roomajad, nagu sisalikud ja krokodillid on külmaverelised - nende kehatemperatuur sõltub täielikult väliskeskkonnast. Neid nimetatakse ektotermilisteks, kuna nad sõltuvad välisest soojusallikast - päikesest. Nad reguleerivad oma kehatemperatuuri liikudes varju ja varjust välja.

Võrreldes imetajatega on praegustel roomajatel aeglane ainevahetus ja nad on võimalised aktiivselt tegutsema ainult lühikese aja jooksul. Samas on nende toidutarbimine oluliselt väiksem soojaverelistest. Suur madu sööb umbkaudu ainult kaks või kolm oma kehakaalu jagu toitu aastas.

Siit ka loo moraal: suurem töö (kas siis kehasoojuse tekitamiseks või liikumiseks) nõuab rohkem toitu.

Ektotermia peaks Supersaurus päevas tarbima umbes 500 kuni 1000 naela toitu päevas. Seda on ikkagi palju rohkem kui elevanti vajab päevas. Ei paista võimalik olevat, et need hiiglaslikud brontosauruside taolised loomad, oma väikese suu ja hammastega, oleksid suutnud piisavalt toituda olles endotermid.

Saurused oletatavad järglased on linnud.

Sellele vaatamata on jäänud elujõuliseks idee, et vähemalt osa dinosaurusi, keda klassifitseeritakse roomajate hulka, olid soojaverelised. Tänapäeval on olemas terve koolkond, kes usub dinosauruste soojaverelisust, kui seletust nende 140 miljoni aastasele maailmavalitsemisele.

PÜSTINE ASEND VIITAB ENDOTERMILISUSELE

Enamus dinosaurustest kõndis jalgadel, see tähendab - peaaegu vertikaalasendis. selline kõnnak on omane tänapäeva imetajatele ja lindudele. Kontrastiks sellele on tänapäeva ektotermilised selgroogsed - nende jalad on kõrvale sirutatud.

Kriitikud väidavad, et dinosauruste püstine asend oli tingitud nende suurusest. Kuid ka väiksemad dinosaurused nagu Deinonychus ja Compsognathus olid püstise asendiga, samal ajal, kui mõned suured roomajad mittedinosaurused, olid roomava asendiga. Lisaks sellele on ilmne, et mõned dinosaurused olid võimelised kiireks liikumiseks.

Bob Bakker Johns Hopkins'i Ülikoolist on leidnud toetust dinosauruste soojaverelisuse teooriale uurides kiskjadinosauruste ja saakdinosauruste suhet. Teatav arv saakloomi võimaldab ära elada palju vähemal arvul soojaverelistel kiskjatel kui külmaverelistel kiskjatel.

Seni leitud kiskjadinosauruste ja saakdinosauruste suhe on palju madalam, kui tänapäeva imetajatest kiskjate ja saakloomade suhe.

Dr. Armand de Riqhes'i Ülikoolist Pariisis on leidnud, et paljude dinosauruste luuühendused on sarnased paljude imetajate luuühendustega. kuid samas küllaltki erinevad tänapäeva roomajate omadest.

Järgneb

S E L G I T U S E K S

"Elva Filatelistis" nr. 2(12) avaldatud tabel "Eestimaal käibelolnud eritempleid aastast 1900-1993" tõi endaga kaasa lugejaskonna aktiivse reageeringu, hulga kirju ja poleemikat. Tegelikult on kõik tõstatatud probleemid selgunud ja nende asjus võib vastata alljärgmiselt:

1. 1990.a. esimestel eestikeelsetel templitel oli viisnurk ja riigi nimetuseks "URSS" seepärast, et Eesti ei olnud veel Rahvusvahelise Postiliidu iseseisev liige ja oma nimega me veel maailma ees esineda ei saanud isegi postitemplitel mitte.

2. Tempel 7/91 "Paide 700" on kindlasti ametlik eritempel ja sellega võis marke kustutada.

3. Halvasti loetav-nähtav tempel 5/91 (Filateelianäitus "Estonia-1") ei ole eritempel, vaid on kõrvaltempel ja tuleb

antud nimekirjast kustutada.

4. Tempel 3/92 "Royal Visit" ei ole eritempel mistõttu tuleb samuti antud nimekirjast kustutada.

5. Tekkis küsimus, mispärast on antud nimekirja võetud templid 11/93 ja 12/93 kuna need ei olnud Eestimaal kasutusel? Tõsi, neid kasutati Eesti Posti poolt Rootsis, ega mahu seepärast antud pealkirja alla, kuid kuna need on ikkagi Eesti Posti poolt antud perioodil kasutatud eritemplid, siis oleks vist mõistlikum muuta või täpsustada selle tabeli pealkirja, kuid templid siiski oma kohale jätta.

Lõpetuseks tänan nende küsimuste ülestõstmisest ja lahendamisest osavõtu eest Jüri Kenni, Aare Martinsoni, Jaanus Järssi ja teisi.

Toimetuse nimel Gunnar Kirs

23. augustil k.a. tulevad käbele Eesti rahvarilideid kujutavad postmargid. Arvulised andmed "Elva Filatelistis" nr.2(12) -1994.a.

L Ü H I S Ö N U M E I D

MICHEL RUNDSCHAU toimetuse lõi tööalased otsesidemed "ELVA FILATELISTI" toimetusega.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

6.-7. juulil viibis Elva Filatelistide Seltsil külas New Yorgi Eesti Filatelistide Seltsi president Rudolf Hämar.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

19. juulil 1994.a. lastakse Eestis välja EUROOPA (CERT) postmargid.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

27.04.1994.a. võeti Kuressaares kasutusele kolm Saksamaal valmistatud posti kalendertemplit tähtedega C,D,E. Saaremaal valmistatakse Kuressaare linnuse pildiga kirjaümbrik, mis ilmub müüki koos Kuressaare linnuse margiga 20.09.94.a. Kavas on valmistada ümbrik ja kõrvaltempel "100 aastat Roomassaare sadamat".

Viktor Nurja. Kuressaarest.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

125. aastat Eesti Esimesest Üldlaulupeost - juubelploki on kujutatud J.V.Jannseni ja G.Ernesaksa portreed koos laulnootidega "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm" ja "Mu isamaa on minu arm". Lisamaks 25 senti läheb laulupidude toetus. Margid kavandas Paul Luhtin, margiploki Jaan Saar ja Aivar Johanson. Trükkis AS VABA MAA. Markidel perforatsioon 14x14, margiploki 14 x 14 3/4.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

"Elva Filatelisti" trükkib sedakorda AS "BAAR" Tartu. Trükitasu tõusis kolmekordseks. Lehe müügihinna püüame aasta lõpuni hoida endise.

Toimetaja

MICHEL RUNDSCHAU 7/94 JÕUDIS LUGEJATENI.

MICHEL RUNDSCHAU 7/94, nagu ikka, toob ära antud perioodi kogu maailmas väljaantud ja Micheli firma poolt hinnatud postmarkide pildid ja nimekirjad. Artiklis "Värvide triumf" kirjutatakse sellest, kuidas puhastati Sixtuse kabelis Michelangelo seinu ja laemaalinguid, ning kui kaunid on nüüd nende värvid. Vatikan on jõudnud juba välja anda esimesed margid ja ploki nendest maaildest.

On avaldatud põhjalik nimekiri Euroopa riikide poolt väljaantud markidele olevatest lennukitest ja sellest, milline näeb nüüd välja Micheli Euroopa-Ost 1994/95 kataloog. Kataloogi on esmakordselt võetud ainult need riigid, millised tegelikult asuvad Euroopa territooriumil. Seega on välja jäetud sellised margiväljaandjad nagu Armeenia, Aserbaidžhan, Batumi, Mägivabariik, Gruusia ja Tagakaasias. Alles on jäänud kataloogi 14 riiki ja 9 lõpetatud väljaandepiirkonda. Markide hinnad on stabiliseerunud. Tõusnud on mõned Albaania, Bulgaaria, Rumeenia ja Moldova via puhtad ja templiga asjad, samuti NSVL templiga alates 1990.a. Tõusnud on ka vigatrükkide hinnad. Kataloog tuli müüki 8. juulil 1994.a. ja maksab 52.- DM.

Pikem artikkel kannab pealkirja "Võltsijad ja anarhia" milles kirjeldatakse väljakannatamatust olukorrast end. NSVL aladel markide väljaandmisel ja eriti ületrükkimisel.

Pikkadest margiribadest on hakatud loobuma, aga selle asemel trükitakse üle nelikplokke, kusjuures enamus väljaandeid nagu "Vene laevastiku 300. aastapäev", "380 aastat Romanovoid", "Aadlikonverents j.t. on ilmselt mitteametlikud, või kohalikud ja neis on raske orienteeruda. Kohalik post aga ei reageeri neile kahtlastele postimaksevahenditele.

Fantaasialennud nagu "Ukraina Antarktis" j.t. ei ole veel eriti võrastavad, aga ületrükk "Vene Aljaska", kirilitsas, teeb palju murelikumaks kui üks juurdelsatud lumeonn, kui teatud Zirinovski oma agressiivse programmiga peaks seda toetama. Sama probleem on Krimmi piirkonnaga, kus ukrainlaste, venelaste ja tatarlaste huvid kokku põrkuvad. Võltsitakse isegi kuupäevatempleid nagu näiteks Odessa Potstamt saksa keeles.

Toimetuse oma lõpumarkuses mainib, et kõik need väljaanded on mitteametlikud.

Refereris saksa keelest Leo Utter.

LÄTI esimene automaadamark tuli käibele 3. mail 1994.a. 0.01 (L) - 99.99 (L).

K O G U

Kogun Austraalia postmarke. Kuna enamuse regulaarväljaannetest on olemas, otsustasin pöörata rohkem tähelepanu postiautomaatidele. FRAMA postiautomaadid on Austraalias kasutusel 1984.a. veebruarist. Automaat trükkib perforerimata, liimiga muustrilisele paberile vajaliku nominaali 0.01-9.99 AUD.

Eri aastatel on olnud kasutusel erinevad paberid. 1984.a. värvitriipudega, 1985.a. kangurumuster, 1986.a. nokkloom, 1987.a. sipelgasiil, 1988.a. opossum, 1989.a. sisalik, 1990.a. koala, 1992.a. emu.

Filateelianäitustel on olnud kasutusel ületrükkiga paberid.

Asja teeb keerulisemaks erinevate postikoodide olemasolu. Esimesed 4 väljaannet olid kasutusel kas 7-9 keskuse postikoodidega või ilma nendeta (näiteks Sydney-2000, Melbourne - 3000, Brisbane - 4000 jne.).

Järgnevad väljalasked erinevad kas postikoodidega (1988-1992) või postiautomaadi numbrikoodiga (näiteks A55, B98, C10) mida on ligikaudu 220 erinevat.

Mõni numbrikood on kombinatsioon ühe, mõni kõigi nelja paberiga. Kui arvestada kõigi koodide ja paberikombinatsioonide hulka, saame üle 700 variandi. Igaühest neist variantidest on võimalik saada 999 erinevat nominaali. Ideaalne Austraalia FRAMA-postmarkide kogu võiks seega sisaldada umbes 700 000 erinevat marki nominaalväärtusega 3,5 miljonit Austraalia dollarit.

Mina sinnera ei pürgi - mõnisada neist oleks minu unelmate piir. Esiolul on neist olemas mõnikümmend.

Kui keegi saaks mind nende kogumises aidata, oleksid igasugused vahetusettepanekud teretulnud.

Jaanus JÄRS

EE-2368 LUUA, Jõgevamaa, Eesti

ANTIIGI JA RAAMATUKAUPUS "VARAMU"

OTEPÄÄL, LIPUVÄLJAK 8, TELEFON 55 367
VÕTAB KOMISJONIMÜÜGILE, OSTAB, MUÜB
IGASUGUST FILATEELIAMATERJALI
POSTMARKE, ÜMBRIKUID,
KATALOOGI, POSTKAARTE JNE.

Käesolev leht on laotud ja küljendatud
ERAETTEVÕTTES "K.KIRS"
Paides, 9. juulil 1994.a.